

Działalność spółek typu NPEs w gospodarce opartej na wiedzy

Karol Śledzik*

Streszczenie: *Cel* – W niniejszym artykule autor rozpatruje działalność spółek NPEs w warunkach gospodarki opartej na wiedzy w świetle teorii innowacyjności J.A. Schumpetera. Celem artykułu jest odpowiedź na pytania: Jaka jest rola spółek typu NPEs (firm będących niepraktykującymi podmiotami) w gospodarce opartej na wiedzy? Jakie konsekwencje dla modelu gospodarki mogą przynieść tego typu działania?

Metodyka badania – Studia literatury, dedukcja.

Wynik – Działalność spółek typu NPEs może istotnie przyczynić się do wstrzymywania procesu dyfuzji i nasładownictwa w gospodarce. I tak jak Schumpeter uznał, że koncepcja dynamicznego kapitalizmu skazana została na porażkę, ponieważ zwiększona efektywność kapitalistycznego przedsiębiorstwa doprowadziła by do monopolistycznych struktur i zaniku idei przedsiębiorczości, tak współcześnie można zaryzykować stwierdzenie, iż przeregulowanie w zakresie ochrony patentowej w połączeniu z nieuczciwymi praktykami spółek NPEs (trolle patentowych) może doprowadzić do wstrzymania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Oryginalność/wartość – Obecnie w krajowej literaturze naukowej dotyczącej istoty patentów niewiele jest opracowań dotyczących działalności spółek typu NPEs. Natomiast przedstawienie działalności spółek typu NPEs w kontekście teorii innowacyjności J.A. Schumpetera w krajowej literaturze nie występuje.

Słowa kluczowe: NPEs, trolle patentowe, patent, gospodarka oparta na wiedzy, innowacyjność

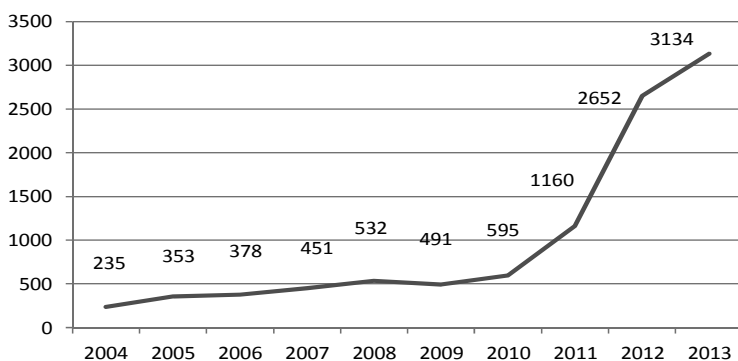
Wprowadzenie

Przewaga konkurencyjna przedsiębiorstwa ma kluczowe znaczenie dla jego egzystencji. W dobie globalizacji i gospodarek opartych na wiedzy, zarządzanie firmą nakierowane na wzrost wartości musi jednocześnie uwzględniać wzmocnienie lub utrzymanie pozycji konkurencyjnej. Jest to jedno z kluczowych zadań strategicznych podejmowanych przez zarządy spółek. W przypadku niepowodzenia, utrata przewagi konkurencyjnej może doprowadzić do pojawienia się kryzysu w przedsiębiorstwie, a w ostateczności do jego upadku. Procesy, jakie nastąpiły w ostatnich dwóch dekadach, związane z rozwojem globalizacji i informatyzacji, są wręcz niemożliwe do odwrócenia. Wiedza i informacja stała się obecnie nie tylko elementem prowadzenia biznesu, ale stanowi podstawowy generator wartości przedsiębiorstwa. We współczesnej gospodarce coraz mniej jest przemysłu ciężkiego, a coraz więcej usług. Coraz mniej majątku trwałego w przedsiębiorstwach, a coraz więcej własności intelektualnej. Nowe uwarunkowania kreowania przedsiębiorczości doprowadziły do powstania procedury wykorzystywania przepisów prawa ochrony własności intelektualnej

* dr Karol Śledzik, Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, ul. Armii Krajowej 101, 81–824, Sopot, tel: 58 523 13 01, e-mail: ksledzik@wzr.ug.edu.pl.

do osiągnięcia zysku i nie chodzi tu bynajmniej o profity wynikające z przewagi konkurencyjnej na rynku uzyskanej z tytułu ochrony praw do wynalazku.

Istota patentu nierozzerwalnie związana jest z pojęciem innowacyjności i wynalazku będącymi fundamentem gospodarki opartej na wiedzy. W gospodarce tej, od jakiegoś czasu, swoją działalność prowadzą spółki typu NPEs (*Non – practicing entity*). Spółka typu NPEs to podmiot (*Entity*), który „nie praktykuje” (*Non-practicing*) z tytułu posiadania określonych praw do patentów. To przedsiębiorstwo wykorzystujące normy prawne do generowania profitów finansowych tylko i wyłącznie z faktu posiadania określonych patentów. Według ogólnie dostępnych danych dotyczących działalności spółek typu NPEs¹, od 1985 roku były one zaangażowane w spory z ponad 11 tys. przedsiębiorstw w ok. 32 tys. postępowań. W roku 2013 spółki typu NPEs pozwały około 3 tys. podmiotów gospodarczych. Pozwy ze strony NPEs stały się bardzo powszechne w ostatnich kilku latach. Liczba pozwów ze strony spółek typu NPEs na przestrzeni lat 2004–2013 wzrosła aż trzynastokrotnie (por. rys. 1).

Rysunek 1. Liczba pozwów ze strony spółek typu NPEs w latach 2004–2013

Źródło: opracowanie własne danych z portalu www.patentfreedom.com.

Celem pozwu ze strony NPEs jest uzyskanie odszkodowania od podmiotu naruszającego patent będący w ich posiadaniu. Koszty roszczeń patentowych pochodzących od firm NPEs (tylko wobec spółek notowanych na amerykańskiej giełdzie papierów wartościowych), wynosiły w 2011 roku ok. 80 miliardów USD (Bessen i in. 2011). Szacunkowy czas rozprawy z NPEs to mniej więcej 30 miesięcy. Natomiast przeciętny koszt licencji, jaką sąd przyznawał na rzecz NPEs, to około 7,5 mln USD. Przeciętny koszt licencji wynegocjowanej poza drogą sądową w ramach ugody z NPEs to 29,75 mln USD. Dla spółek pozywanych koszty związane z obroną sądową w trakcie jednego procesu to około 800 tys. USD w przypadku *start’upów* i około 7,9 mln USD dla spółek, których roczne przychody przekraczają 50 mld USD. Szanse na „wygraną” przez NPEs wynoszą ok. 24%, niezależnie czy wygrana ta jest wynikiem ugody, negocjacji, wy-

¹ Informacje zaczerpnięto z portalu www.patentfreedom.com.

granej w sądzie, czy też w drodze odwołania². Można zatem wysnuć wniosek, iż mamy do czynienia z dochodową działalnością gospodarczą, opierającą swoją strategię działania na kreatywnym wykorzystaniu obowiązujących norm prawnych, chroniących innowacyjnych wynalazców.

Znaczna część badań nad zjawiskiem wykorzystywania ochrony patentowej do czerpania korzyści finansowych przypada na ostatnią dekadę. Poza typowymi publikacjami dotyczącymi nadużywania patentów, są te charakteryzujące działalność spółek NPEs oraz dokonujące oceny stanu prawnego w procesie nadużyć ze strony NPEs (przykładowo: Lerner 2006; Golden 2007; Magliocca 2007; Bessen i in. 2011). Do ciekawych badań zaliczyć można prace: Reitziga, Henkela oraz Heatha'a, którzy wykorzystując teorię gier i metody scenariuszowe, stworzyli model opisujący możliwe scenariusze w odniesieniu do korzyści wynikających z wyniku procesu zarówno dla spółki NPEs, jak i dla przedsiębiorcy (pozwanego) (Reitzig i in. 2007); Timo Fishera oraz Joachima Henkela, którzy dokonali empirycznej analizy procesu nabywania patentów przez spółki NPEs. W efekcie powstał model (oparty na 2744 procederach nabycia patentu) opisujący, kiedy nabywca patentu stanie się NPEs, a kiedy spółką „praktykującą” (Fisher, Henkel 2012); Lemley'a i Shapiro, którzy przeanalizowali, jak perspektywa posiadania nakazu wykonania poprawia pozycję negocjacyjną spółki NPEs w przypadku produktów złożonych (Lemley, Shapiro 2007); czy też badania Turnera ukazujące model równowagi, zgodnie z którym aktywność NPEs prowadzi do zwiększania się liczby patentów w gospodarce, jednocześnie zmniejszając poziom innowacji i dobrobytu społecznego (Turner 2011).

W niniejszym artykule autor rozpatruje działalność spółek NPEs w warunkach gospodarki opartej na wiedzy w świetle teorii innowacyjności J.A. Schumpetera. Celem artykułu jest odpowiedź na dwa pytania: Jaka jest rola spółek typu NPEs w gospodarce opartej na wiedzy? Jakie konsekwencje dla modelu gospodarki mogą przynieść tego typu działania?

1. Istota ewolucji gospodarki do modelu opartego na wiedzy – ujęcie Schumpeterowskie

Znaczna większość współczesnych gospodarek już dawno straciła status gospodarek opartych na rolnictwie czy przemyśle, a zachodzące dynamiczne procesy ostatnich lat tylko potwierdzają tę tendencję. Model gospodarki opartej w znacznej mierze na zasobach materialnych, ewoluował do postaci gospodarki opartej na informacji, informatyzacji, globalizacji i wiedzy. Pojęcie „gospodarka oparta na wiedzy” (*Knowledge Based Economy*) definicyjnie jest zbieżne z takimi pojęciami jak: nowa gospodarka (*New Economy*), gospodarka wiedzy (*Knowledge Economy*), gospodarka informacji (*Information Economy*), gospodarka cyfrowa (*Digital Economy*) czy też gospodarka sieciowa (*Network Economy*). Powyższe pojęcia powiązane są z koncepcją fal technologicznych i koncepcją społeczeństwa informacyjnego Alвина Tofflera (Toffler 2006). W trzech falach (agrarniej, przemysłowej i poprzemysłowej) kluczowym czynnikiem rozwoju wg. Tofflera był przełomowy wynalazek.

² *Ibidem*

Koncepcją przedsiębiorczości, innowacyjności i rolą wynalazków w gospodarce zajmowało się wielu ekonomistów. Jednak to koncepcja „kreatywnej destrukcji” w teorii rozwoju gospodarczego J.A. Schumpetera przedstawiona została jako jedna z pierwszych. Bez wątpienia Schumpeter był jednym z największych ekonomistów XX w. Jego wkładu w teorię innowacyjności i przedsiębiorczości nie da się przecenić. Cechą charakterystyczną prac Schumpetera był ich wymiar wyprzedzający niejako epokę, w której żył. Za przykład posłużyć może koncepcja tzw. „długich fal Schumpetera”, opisująca dynamizm procesów odpowiedzialnych za ewolucję gospodarek (por. tab. 1).

Tabela 1

„Długie fale” prowadzące do gospodarki opartej na wiedzy – koncepcja Neo-Schumpeterowska

Fala	Charakterystyka
Pierwsza „długa fala”	– związana z „rewolucją przemysłową” od ok. 1780 do ok. 1840 roku. Podstawowymi innowacjami poprzedzającymi opisywany okres były te związane z przemysłem tekstylnym, umiejscowionym najczęściej w Wielkiej Brytanii. Główny potencjał w gospodarce pochodził ze wzrostu produktywności w rodzącym się ciężkim przemyśle i transporcie. Cechą charakterystyczną było pojawienie się koncentracji kapitału ludzkiego w wielkich fabrykach (typowych dla „nowoczesnego” kapitalizmu), a nie w licznych małych manufakturach o charakterze rzemieślniczym.
Druga „długa fala”	– określona została jako: „wiek pary i kolei” i trwała od ok. 1840 do ok. 1890 roku. Usprawniony system transportowy zwiększył elastyczność tworzących się przedsiębiorstw, w tym dużych fabryk. Pozwoliło to na znaczący wzrost produktywności w przemyśle maszynowym i żelaznym. W tym czasie wzrosła ilość przedsiębiorstw w gospodarce towarzyszył wzrost potrzeb na kapitał inwestycyjny, co przełożyło się na rozwój rynku akcji i jest jednym z ważniejszych osiągnięć tego okresu.
Trzecia „długa fala”	– była falą „elektryczności i stali”. Trwała od ok. 1890 do ok. 1940 roku. Wykorzystanie energii elektrycznej uelastyczyło system produkcyjny wykorzystywany w fabrykach. Ponadto maszyny zasilane energią elektryczną okazały się mniej awaryjne niż maszyny napędzane energią parową. Technologie związane z elektrycznością i metalurgią wykorzystywane były w wielu innych sektorach gospodarek, zwiększając tym samym efekt skali w procesie wzrostu gospodarczego. W tym czasie pojawia się funkcja menedżera, standaryzacja procesów produkcyjnych oraz pierwsze laboratoria badawczo-rozwojowe.
Czwarta „długa fala”	– to era „fordyzmu i masowej produkcji”, dotyczy okresu od ok. 1940 do ok. 1990 roku. W tej erze podstawową innowacją była technologia zwiększająca przetwórstwo ropy naftowej, co doprowadziło do rozwoju sektora tworzyw sztucznych, w tym plastiku. Drugą ważną innowacją tego okresu była technologia związana z produkcją silników spalinowych wykorzystywanych w przemyśle samochodowym. Symbolem tego okresu była „taśmowa produkcja”, wykorzystana po raz pierwszy w fabryce przez Henry’ego Forda w 1913 roku.
Piąta „długa fala”	– to era „informacji” lub też era „gospodarki oparta na wiedzy”, trwająca od ok. 1990 roku do dnia dzisiejszego. Siłami napędowymi „gospodarki opartej na wiedzy” jest globalizacja i technologia informacyjna, na którą składa się informatyzacja wiedzy, „nowe media” oraz sieciowa łączność komputerowa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Freeman i in. 1982; Vespagen 2002; Castellacci 2003; Hanush 2007; Louca 2007).

Piąta „długa fala”, będąca falą gospodarki opartej na wiedzy, rozpoczęła się od podaży znacznej ilości tanich komputerów dostępnych dla większości konsumentów, rozwoju sieci komputerowych oraz internetu. Podstawą do rozwoju gospodarki w tym okresie był proces globalizacji oraz informatyzacji, ułatwiający w znacznym stopniu wypełnianie funkcji przedsiębiorcy, zmniejszając jednocześnie bariery i dystans w prowadzeniu biznesu. Piąta „długa fala” zapoczątkowana została gwałtownym rozwojem nowych technologii, opartych na wiedzy i informacji. Typowymi sektorami powiązаныmi z piątą „długą falą” są: biotechnologia, inżynieria medyczna, nanotechnologia, fizyka jądrowa, farmacja, przemysł kosmiczny, motoryzacja, cybernetyka, technologia informacyjna, robotyka i telekomunikacja.

Zdolność gospodarki do uzyskania przewagi konkurencyjnej wynikającej ze zmiany technologicznej i innowacji, zależy od możliwości dyfuzji, adaptacji oraz aplikacji informacji i wiedzy poprzez przedsiębiorstwa. W teorii rozwoju gospodarczego Schumpetera innowacja wynikająca z zastosowania wiedzy oraz przedsiębiorczość w gospodarce traktowana jest priorytetowo (Schumpeter 1942: 68). W teorii tej wiedza przestaje być traktowana jako dobro publiczne (co było typowym stanowiskiem neoklasycznej ekonomii). Takie podejście w gospodarce opartej na wiedzy nie miałyby racji bytu. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest opłacalność czy też zyskowość przedsiębiorstw, możliwa do osiągnięcia z tytułu posiadanej wiedzy, co z kolei stało się podstawową przesłanką do ochrony prawnej wiedzy i wynikających z jej wykorzystania praw własności intelektualnej. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, iż dla gospodarki opartej na wiedzy typowy jest proces ukrywania wiedzy, a następnie ograniczanie dostępu do innowacji w procesie ochrony patentowej.

W kontekście działalności spółek typu NPEs korzystających z przepisów ochrony praw własności intelektualnej, niezwykle istotna wydaje się teoria innowacji Schumpetera. Według tego wybitnego ekonomisty faza wynalazku lub podstawowych innowacji ma mniejszy wpływ na stan gospodarki, niż podczas fazy dyfuzji czy też imitacji. Już samo istnienie ochrony prawnej wynalazku w postaci patentu powoduje, iż dochodzi do opóźnienia procesu dyfuzji. Dodatkowo, makroekonomiczne skutki wszelkich podstawowych innowacji są trudno zauważalne w ciągu kilku pierwszych lat, a często nawet dłużej. Istotne z punktu widzenia teorii rozwoju gospodarczego (wzrostu gospodarczego, inwestycji i zatrudnienia), jest nie wprowadzanie innowacji *sensu stricte*, a dyfuzja innowacji, czyli okres, kiedy naśladowcy zaczynają realizować zyski z potencjału nowego produktu lub usługi (Freeman 1987). Działalność spółek typu NPEs może zatem przyczyniać się do wstrzymywania procesu dyfuzji i naśladownictwa w gospodarce, co należy ocenić negatywnie. I tak jak Schumpeter uznał, że koncepcja dynamicznego kapitalizmu skazana została na porażkę, ponieważ zwiększona efektywność kapitalistycznego przedsiębiorstwa doprowadziłaby do monopolistycznych struktur i zaniku idei przedsiębiorczości, tak współcześnie można zaryzykować stwierdzenie, iż przeregulowanie w zakresie ochrony patentowej w połączeniu z nieuczciwymi praktykami spółek typu NPEs może doprowadzić do wstrzymania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy (Śledzik 2013).

2. Charakterystyka działalności spółek typu NPEs

Naturalną konsekwencją ukształtowania się gospodarki opartej na wiedzy był gwałtowny wzrost innowacji. Innowacje wdrażane przez przedsiębiorstwa w gospodarce wynikały z wykorzystania znacznych zasobów niematerialnych, a te z kolei przekładały się na wartości niematerialne z prawami podlegającymi ochronie. Zatem im więcej wiedzy i wartości niematerialnych w gospodarce, tym większe potrzeby ochrony tych wartości (stanowiących niekiedy podstawowe źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa). W ostatnich latach, do opinii publicznej masowo trafia coraz więcej informacji dotyczących wykorzystywania prawa do ochrony własności intelektualnej w celu nie zawsze zbieżnym z zasadami uczciwej konkurencji. Proceder ten dotyczy spółek określanych mianem NPEs. Spółka typu NPEs to przedsiębiorstwo wykorzystujące normy prawne do generowania przepływów pieniężnych tylko z faktu posiadania określonych patentów. Inne określenia stosowane dla NPE's w literaturze to: troll patentowy (*patent troll*), spółki PAEs (*Patent Assertion Entities*), marketer patentowy (*patent marketer*), dealer patentowy (*patent dealer*), rekin patentowy (*patent shark*), technologiczny pasożyt (*technological parasite*) lub porównanie do Goliata i Dawida (Niro, Greenspoon 2007; Chien 2009). Co ważne, spółka typu NPEs nie wykorzystuje jednocześnie utrzymywanych patentów do produkcji dóbr czy też świadczenia usług (McDonough 2006). Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż właściciele patentów (z niewielkimi wyjątkami³) nie są zobligowani do wykorzystywania posiadanych patentów w procesie produkcji czy też świadczenia usług. Zgodnie z prawem posiadacz patentu może z własnym wynalazkiem zrobić co zechce. Nierzadko właściciel praw własności intelektualnej uznaje za bardziej opłacalne sprzedaż patentu lub udzielenie licencji, niż wykorzystanie go w ramach własnej działalności produkcyjnej lub usługowej (Arora i in. 2001, Arora, Ceccagnoli 2006).

NPEs głównie zajmują się odkupowaniem (starych) lub rejestrowaniem (nowych) patentów. NPEs utrzymują na tyle duże ilości patentów, aby można było wykorzystywać „grupy patentów” czy też „portfele patentów” do konstrukcji roszczenia. Liczbę patentów utrzymywanych przez największe światowe spółki typu NPEs przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Lista spółek typu NPEs wraz z przynależną liczbą utrzymywanych patentów

Lp.	NPEs	Liczba patentów
1	2	3
1	Intellectual Ventures	20–25 tys.
2	Interdigital	3542

³ Jest niewiele wyjątków w ramach tzw. obligatoryjnych (obowiązkowych) licencji (patentów). Zgodnie z artykułem 5A (2) „Paryskiej Konwencji” dla ochrony własności intelektualnej: niedopuszczalne jest doprowadzenie do społecznie szkodliwych nadużyć wynikających z wykorzystania ochrony praw własności intelektualnej jednocześnie nie w celu produkcji czy świadczenia usług. Taka karalna „bezczywność” dotyczy przeważnie dwóch obszarów: wynalazków dla potrzeb obronności (potrzeb armii) oraz wynalazków farmaceutycznych (np. umożliwiającym biednym krajom korzystania z wynalazku w postaci leku na HIV).

1	2	3
3	Round Rock Research LLC	3539
4	Rockstar Consortium LLC	3378
5	Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF)	2342
6	Mosaid Technologies Inc.	2023
7	Acacia Technologies	1786
8	Rambus	1566
9	Tessera Technologies Inc.	1324
10	IPG Healthcare 501 Ltd.	1065
11	Unwired Planet LLC	1037
12	Walker Digital LLC	890
13	Wi-Lan	864
14	Global OLED Technology LLC	802
15	Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation (CSIRO)	790
16	STC.UNM (aka Science & Technology Corporation @ UNM)	405
17	Scenera Research LLC	355
18	Intertrust Technologies Corp.	325
19	Altitude Capital Partners	297
20	Innovative Sonic Ltd.	253
21	Interval Licensing LLC	246
22	IpVenture Inc.	208
23	Pendrell Corp (fka ICO Global Communications (Holdings) Ltd.)	206
24	Cheetah Omni LLC	200
25	Alliacense	198

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych umieszczonych na portalu www.patentfreedom.com.

Warto zaznaczyć, iż określenie przedsiębiorstwa mianem spółki typu NPEs nabrało w bardzo szybkim tempie pejoratywnego znaczenia. Stało się tak na skutek licznych wytaczanych procesów, głównie przeciwko wielkim korporacjom (przeważnie z branży IT, ICT). W znacznej większości przypadków NPEs są to niewielkie przedsiębiorstwa, świadomie wykorzystujące sądownictwo jako mechanizm osiągania korzyści płynących od dużych (czasem nawet globalnych) korporacji (Ball, Kesan 2009; Bessen i in. 2011) (por. tab. 3).

Tabela 3

Liczba pozwów ze strony spółek NPEs wobec największych firm na świecie w latach 2009–2013

Lp.	Firma	2009	2010	2011	2012	2013	Suma
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Google*	19	22	66	43	42	192
2	Apple	27	35	43	44	42	191
3	Samsung	12	22	42	37	38	151
4	HP	27	37	33	20	33	150
5	AT&T	16	22	34	24	51	147
6	Dell	28	24	35	21	32	140
7	Amazon.com	14	20	39	22	31	126

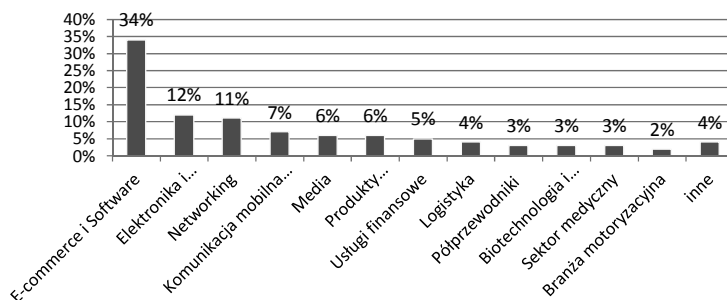
1	2	3	4	5	6	7	8
8	Sony	24	21	31	23	26	125
9	Verizon	14	17	26	25	42	124
10	LG	12	24	28	25	27	116
11	HTC	12	23	30	23	27	115
12	Microsoft	22	12	35	18	27	114
13	BlackBerry	11	13	29	19	29	101
14	Toshiba	16	13	21	16	23	89
15	Sprint Nextel	14	8	19	15	32	88
16	Nokia	15	16	24	9	15	79
16	Panasonic	22	13	19	10	15	79
18	Deutsche Telekom	10	9	17	8	31	75
19	Huawei	2	6	17	13	30	68
20	Best Buy	14	14	17	9	13	67
21	Asus	9	5	19	14	19	66
22	Lenovo	7	10	10	13	25	65
23	Cisco	13	15	16	8	11	63
24	Wal-Mart	5	12	16	11	17	61
24	ZTE	5	4	6	16	30	61
26	Acer	10	7	11	18	14	60
27	Motorola Solutions	13	18	10	9	8	58
28	Fujitsu	13	7	11	9	16	56
28	IBM	13	12	10	9	12	56
28	Kyocera	8	10	13	10	15	56

* włączając pozwy ze strony spółki Motorola Mobility

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych umieszczonych na portalu www.patentfreedom.com.

W swojej strategii NPEs rozpoczynają działalność w momencie, gdy określone dobro czy też produkt technologiczny, który jest nośnikiem wartości intelektualnych, staje się dla określonego przedsiębiorcy podstawowym (najważniejszym). W tym momencie poniesione na dany produkt nakłady są na tyle duże, iż nieświadomy przedsiębiorca staje przed dylematem albo wycofania z rynku świeżo wprowadzonego produktu, albo „zapłacenia” odszkodowania spółce NPEs. Dla pozwanego przedsiębiorstwa oznacza to albo utratę potencjalnych przyszłych zysków ze sprzedaży produktu, albo dokonanie znaczących inwestycji w alternatywne technologie. W znacznej większości przypadków, gdy spółka NPEs kieruje swoje roszczenia na drogę sądową, to pozwane przedsiębiorstwo już dawno naruszyło prawa własności intelektualnej. W efekcie pozwana firma z powodu osiągnięcia potencjalnych strat nie decyduje się z wycofania produktu z rynku i płaci spółce NPEs odszkodowanie.

Spółki NPEs kierują swoją działalność tylko do sektorów gospodarki (branż), które w znacznym stopniu wykorzystują patenty do ochrony swoich praw. Istotna staje się tylko kwestia, czy patent sąd uzna za wcześniejszy. Jedynie w samej branży IT przyznawanych jest rocznie około 125 tys. patentów. Stanowi to potencjalne źródło przychodów dla spółek NPEs. Najwięcej pozwów ze strony spółek NPEs odnotowuje się w branży *E-commerce* i *Software* (w 2012 roku w USA było to około jednej trzeciej ogółu pozwów – por. rys. 2).

Rysunek 2. Procentowy udział pozwów ze strony spółek NPEs według sektorów USA

Źródło: opracowanie własne danych z raportu *2012 NPE activity report*, RPX Corporation.

Dalej w kolejności NPEs pozywają spółki z branż związanych z elektroniką i komputerami, networkingiem i komunikacją mobilną. Zauważalna jest również zależność pomiędzy sektorem, który jest strategicznym celem NPEs, i ilością patentów, które dany sektor utrzymuje w celu świadczenia usług bądź produkcji dóbr. Przykładowo, w branży *E-commerce* (handlu elektronicznego) oraz komunikacji mobilnej wykorzystywanych jest o wiele więcej patentów czy też grup patentów niż np. w branży usług medycznych czy biotechnologicznych, gdzie jeden patent może być wystarczający, aby wprowadzić innowacyjny lek czy terapię. Ponadto, w przypadku opracowania wynalazku w branży np. biotechnologicznej, często łatwiej o tzw. „czystość patentową”⁴ niż w przypadku patentów z branż związanych z elektroniką i urządzeniami mobilnymi. Pojawia się zatem pytanie, dlaczego w gospodarce opartej na wiedzy, która powinna być nośnikiem innowacyjności, znalazło się miejsce na proceder typowy dla spółek NPEs? Otóż działalność NPEs jest nie tylko bardzo dochodowa, ale jest też w pełni legalna.

Zarówno w opinii publicznej, jak i w licznych publikacjach, pojęcie spółki typu NPEs utożsamiane jest najczęściej z pojęciem „trolla patentowego”. Jednak powyższe stwierdzenie wydaje się być zbyt daleko idące. Nie każda spółka typu NPEs jest trollem patentowym, ale każdy troll patentowy jest spółką typu NPEs. Istnieją bowiem firmy posiadające patenty, które są „niepraktykujące”, jednak nie pozywają one innych przedsiębiorstw, a umożliwiają korzystnie z posiadanych praw własności intelektualnej na podstawie licencji. Do tego typu podmiotów zaliczyć można chociażby niektóre uczelnie wyższe czy też spółki celowe powołane w ramach struktury uczelni do celów komercjalizacji lub transferu technologii. Sporadycznie pojawiają się nawet w literaturze twierdzenia, iż spółki NPEs mogą pełnić rolę spółek przyczyniających się do wzrostu poziomu konkurencyjności w gospodarce (Geradin i in. 2011: 75).

⁴ Czystość patentowa – jest to zespół cech, jakimi charakteryzować się musi rozwiązanie, by mogło być bezpiecznie wprowadzone do obrotu gospodarczego, bez obawy o naruszenie praw osób trzecich.

W gospodarce opartej na wiedzy, pozywanie za naruszenie patentów nie jest domeną tylko spółek NPEs i trolli patentowych. W ostatnich latach przedsiębiorstwa funkcjonujące w branżach narażonych na „ataki” ze strony NPEs zaczynają wykorzystywać ten proceder na potrzeby walki o pozycję konkurencyjną na rynku. Dochodzi do tzw. wojen patentowych⁵, przedsiębiorstwa „praktykujące” zaczynają pozywać siebie nawzajem za naruszenia posiadanych patentów. Można nawet zaryzykować twierdzenie, iż w niektórych przypadkach priorytetem nie jest uzyskanie odszkodowania (często pokaźnych rozmiarów) od konkurencyjnej firmy, lecz „prestiz” wygrania w procesie sądowym, wizerunek i pozycja rynkowa. Trudno nie odnieść wrażenia, iż opisany w niniejszym artykule proceder przybrał na sile tak znacząco, że bez ingerencji ustawodawcy rynek sam sobie z powstałym problemem nie poradzi. Po licznych zapowiedziach legislacyjnej walki ze spółkami NPEs, w dniu 5 grudnia 2013 roku Izba Reprezentantów w USA przegłosowała głosami 325 do 91 ustawę (*H.R. 3309 – Innovation Act*) przeciwdziałającą procederom uprawianym przez spółki NPEs. Ustawa jeszcze nie weszła w życie, a zdania na temat jej pozytywnego wpływu na walkę z trollami patentowymi są mocno podzielone. Z jednej strony, przeregulowanie w zakresie ochrony patentowej w połączeniu z przeregulowaniem w zakresie walki z NPEs może doprowadzić do wzmocnienia oligopolu globalnych korporacji (zgodnie z teorią rozwoju gospodarczego Schumpetera), jest jednym z ostatnich etapów rozwoju gospodarki kapitalistycznej tuż przed jej upadkiem. Z drugiej strony, liberalizacja prawa patentowego, w połączeniu z szerokim dostępem do tanich procedur w postępowaniu patentowym – jak ma to miejsce od 2001 roku w Australii – doprowadza do takich paradoksów jak opatentowanie koła przez Johna Keogha (australijskiego prawnika i rzecznika patentowego), zgłaszającego w tamtejszym urzędzie patentowym «okrągły przyrząd ułatwiający transport».

Uwagi końcowe

Wydawać by się mogło, że działalność spółek NPEs w gospodarce opartej na wiedzy jest szkodliwa w wielu aspektach. Szkodzi pozywanym firmom, które muszą przeznaczać coraz to większe kwoty na obsługę prawną oraz być gotowe do uiszczania niemałych kwot odszkodowawczych czy „ugodowych”. Szkodzi również klientom pozywanych firm, ponieważ koszty pozwów ze strony NPEs ukryte są później w cenach produktów bądź usług. Szkodzi gospodarce, ponieważ procesy sądowe z NPEs wstrzymują działania innowacyjne. Co więcej, zachowania typowe dla NPEs imitowane są przez przedsiębiorstwa „praktykujące”, aby utrzymać swoją pozycję na rynku. Według autora niniejszego opracowania, istota

⁵ Przykładowo pod koniec stycznia 2014 roku po ponad rocznym postępowaniu sądowym podpisaniem porozumienia zakończył się spór firmy Ericsson z Samsungiem. Koreańska firma wypłaci około 650 milionów dolarów opłaty licencyjnej za korzystanie z zastrzeżonych rozwiązań szwedzkiego Ericssona dysponującego ponad 33 tysiącami patentów dotyczących sieci bezprzewodowych i telefonii mobilnej. Ericsson pozwał Samsunga za nielegalne wykorzystanie w jego urządzeniach rozwiązań z zakresu łączności komórkowej oraz technologii funkcjonowania wyświetlaczy dotykowych. Przedstawiciele Samsunga natomiast w tym samym czasie parafowali 10-letni układ o wymianie licencji z Google.

problemu nie tkwi w działalności spółek NPEs, ponieważ działalność ta jest całkowicie zgodna z prawem, a uchwalanie aktów przeciwdziałających funkcjonowaniu spółek NPEs doprowadzi prawdopodobnie tylko do utrwalania mechanizmów sprzecznych z założeniami gospodarki wolnorynkowej, promując spółki oligopolistyczne. Problem tkwi w samym patencie i jego istocie. Zgodnie z teorią innowacji J.A. Schumpetera, przedsiębiorczość polega na działaniu innowacyjnym, na wynalazczości. To właśnie innowacja rozprzestrzenia się w gospodarce w procesie dyfuzji tworząc nowe podstawy do kolejnych innowacji. Proces ten Schumpeter określił mianem „kreatywnej destrukcji”. Każdy patent, na pewien okres, zgodnie z prawem przyczynia się do wstrzymywania procesów dyfuzji i imitacji. Istnieją inne sposoby ochrony wynalazku. Do form ochrony własności intelektualnej, poza patentem, zaliczyć można między innymi *know-how* utrzymywane w tajemnicy. Liczne przykłady⁶ dowodzą, że utrzymywane w tajemnicy *know-how* stało się lepszym rozwiązaniem niż wykorzystanie patentu.

Reasumując, każda przeregulowana gospodarka (szczególnie w obszarze ochrony praw własności intelektualnej) może przyczyniać się do spowalniania procesów innowacyjnych, co jest szczególnie istotne w warunkach gospodarek opartych na wiedzy. Dobrym przykładem wynalazku, z którego korzysta dzisiaj większość ludzi, a który nie był od początku opatentowany, jest usługa www. Według Marcina Gędek (Włodarski 2012), gdyby Sir Timothy Berners-Lee, współtwórca usługi www ją opatentował, prawdopodobnie byłby obecnie właścicielem jednej z bogatszych firm na świecie. Doprowadziłoby to do wstrzymania do 2011 roku (roku, w którym wygasłby patent) rozwoju takich korporacji jak Google czy innych wyszukiwarek internetowych. W efekcie, dopiero od około dwóch lat moglibyśmy korzystać z html i stron www bez opłat licencyjnych.

Można zatem stwierdzić, iż działalność NPEs w „przeregulowanej” gospodarce opartej na wiedzy jest czymś typowym, a jeżeli ich funkcjonowanie oceniane jest jako negatywne i szkodliwe dla gospodarki, to działania „naprawcze” powinny zostać skierowane na zmniejszenie wykorzystania patentów do minimum. I tak jak Schumpeter uznał, że koncepcja dynamicznego kapitalizmu skazana została na porażkę, ponieważ zwiększona efektywność kapitalistycznego przedsiębiorstwa doprowadziłaby do monopolistycznych struktur i zaniku idei przedsiębiorczości, tak współcześnie można zaryzykować stwierdzenie, iż przeregulowanie w zakresie ochrony patentowej, w połączeniu z nieuczciwymi praktykami spółek NPEs (trolli patentowych), może doprowadzić do wstrzymania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

⁶ Przykładowo, gdyby koncern Coca-Cola opatentował przepis, to musiałby go w zgłoszeniu dokładnie opisać, czyniąc go niejako publicznie dostępnym, a po wygaśnięciu patentu byłby on dostępny dla wszystkich zainteresowanych. Chroniąc *know-how*, przepis jest niedostępny o wiele dłużej, niż wynikałoby to z okresu ochrony patentowej.

Literatura

- Arora A., Fosfuri A., Gambardella A. (2001), *Markets for Technology: The Economics of Innovation and Corporate Strategy*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Arora A., Ceccagnoli M. (2006), *Patent protection, complementary assets, and firms' incentives for technology licensing*, „Management Science” 52 (2), 293–308.
- Ball G., Kesan J.P. (2009), *Transaction costs and trolls: strategic behavior by individual inventors, small firms and entrepreneurs in patent litigation*. U Illinois Law and Economics Research Paper No. LE09–005.
- Bessen J., Ford J., Meurer M.J. (2011), „*The Private and Social Costs of Patent Trolls*” *Regulation*, Winter 2011–2012, 26–35.
- Castellacci F. (2003), *A neo-Schumpeterian Approach to why Growth Rates Differ*, Working paper 04/03, Centre for technology, innovation and culture, August.
- Chien C.V. (2009), *Of trolls, David's, Goliaths, and kings: narratives and evidence in the litigation of high-tech patents*, North Carolina Law Review, 87, 1571, 1577–1579.
- Fisher T., Henkel J. (2012), *Patent trolls on markets for technology – An empirical analysis of NPEs' patent acquisitions*, Research Policy 41, 1519–1533.
- Freeman C., Clark J., Soete, L. (1982), *Unemployment and technical innovation*, Pinter, London.
- Freeman C. (1987), *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*, Frances Printer Publishers, London, New York.
- Geradin D., Layne-Farrar A., Padilla A.J. (2011), *Elves or Trolls? The role of nonpracticing patent owners in the innovation economy*, „Industrial and Corporate Change”, vol. 21, no. 1, s. 73–94.
- Golden J.M. (2007), *Patent trolls and patent remedies*, „Texas Law Review” 85, 2111–2161.
- Hanusch H., Pyka, A. (2007), *Elgar Companion to Neo-Schumpeterian Economics*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Lemley M.A., Shapiro C. (2007), *Patent holdup and royalty stacking*, „Texas Law Review” 85, 1991–2048.
- Lerner J. (2006), *Trolls on State Street? The Litigation of Financial Patents, 1976–2005*, Working Paper, <http://www.people.hbs.edu/jlerner/Trolls.pdf> (dostęp z dnia 1.02.2014).
- Louca F. (2007), *Long waves, the pulsation of modern capitalism*, w: Hanusch, Malerba F., Orsenigo L. (1993), *Technological Regimes and Firm Behavior, Industrial Corporate Change*, 2, s. 45–71.
- Magliocca G. (2007), *Blackberries and banyards: patent trolls and the perils of innovation*, „Notre Dame Law Review” 82 (5), 1809–1838.
- McDonough J. (2006), *The Myth of the patent troll: an alternative view of the function of patent dealers in an idea economy*, Emory LJ, HeinOnline.
- Niro R.P., Greenspoon R.P. (2007), *Are patent trolls really undermining the patent system?*, „The Licensing Journal”, 21, 8–14.
- Reitzig M., Henkel J., Heath C. (2007), *On sharks, trolls, and their patent prey – unrealistic damage awards and firms' strategies of „being infringed”*, „Research Policy” 36, 134–154.
- Schmidt K. (2006), *Licensing Complementary Patents and Vertical Integration*, Working paper, <http://ssrn.com/abstract/944169> (dostęp: listopad 2006).
- Schumpeter J.A. (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*, London: George Allen and Unwin, 1976.
- Śledzik K. (2013), *Teoria innowacyjności Josepha A. Schumpetera a trolle patentowe*, w: „Zarządzanie i Finanse”, rok 11, nr 4, cz. 4, październik.
- Toffler A. (2006), *Trzecia fala*, Kurpisz S.A., Poznań.
- Turner J.L. (2011), *Patent thickets, trolls and unproductive entrepreneurship*. University of Georgia, Terry College of Business (artykuł dostępny na: <http://ssrn.com/abstract=1916798>).
- Włodarski A. (2012), wywiad z Marcinem Gędłką, pracownikiem Urzędu Patentowego RP, *Sztuka patentowania. Jak nie dać się okraść z wynalazku*, Wyborcza.biz (publikacja dostępna według stanu z dnia 9.02.2014 na: http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,11092153,Sztuka_patentowania__Jak_nie_dac_sie_okrasc_z_wynalazku.html?as=3#ixzz2sj1NJMOK).
- Verspagen B. (1991), *A new empirical approach to catching up or falling behind*, „Structural change and economic dynamics”, vol. 2, no. 2.

ACTIVITY OF NPE'S IN KNOWLEDGE BASED ECONOMY

Abstract: *Purpose* – In this article author examines the activities of NPEs companies in terms of the knowledge based economy in the light of the J.A. Schumpeter's theory of innovation. The purpose of this article is

to answer the question: What is the role of NPEs companies (non-practicing entities) in the knowledge-based economy? and: What consequences for the economy model can bring this type of action?.

Design/Methodology/approach – Literature study, deduction

Findings – Activity NPEs companies can significantly contribute to inhibit the diffusion process in the knowledge based economy. And as Schumpeter recognized that the concept of dynamic capitalism was doomed to fail, because the increased efficiency of the capitalist enterprise would lead to monopolistic structures and loss of the idea of entrepreneurship, so today you can venture to say that over-regulation in the field of patent protection in conjunction with the unfair practices of companies NPEs (trolls patent) may lead to suspension of the development of knowledge-based economy.

Originality/value – Currently in national scientific literature dealing with the substance of patents, there is little studies on the operations of the type of NPEs. In contrast, presentation of the activity NPEs in the context of Schumpeter's innovation theory in the national literature does not occur.

Keywords: NPEs, patent trolls, patent, knowledge-based economy, innovation

Cytowanie

Śledzik K. (2014), *Działalność spółek typu NPEs w gospodarce opartej na wiedzy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 803, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 66, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 823–835; www.wneiz.pl/fffu.